

УДК 343.98

Ю.А. РЕДЬКО, Харківський національний університет внутрішніх справ

НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕНАЛЕЖНИМ ВИКОНАННЯМ ПРОФЕСІЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМИ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Ключові слова: спеціальні знання, напрямки використання, неналежне виконання, медичні працівники, медична документація

Сьогодні особливу значимість мають питання якісної кримінально-правової регламентації використання спеціальних знань в кримінальному судочинстві. Простежується тенденція зростання процентного співвідношення тих злочинів, які розслідувалися з використанням фахівців з різних галузей науки.

Свого часу А.Ф. Коні у статті «Суд – наука – мистецтво» розкрив картину широкого застосування спеціальних знань у судовій діяльності. Він відмічав, що «судова практика дуже часто примушує звертатися до спеціальних досліджень, зосереджуючи у них центр ваги справи, або звертатися за допомогою до обізнаних людей, тобто експертів, у різних спеціальних галузях знань, мистецтв і ремесел» [1]. Приблизно така ж картина застосування спеціальних знань на різних етапах розслідування збереглася і до сьогодні.

Відомо, що у слідства можуть виникати певні труднощі при розслідуванні злочинів, які пов'язані з професійною діяльністю фахівців, що мають спеціальні знання з різних галузей науки, техніки, прикладних видів діяльності. Розслідування таких злочинів потребує вико-

ристання додаткових знань, а отже й спеціалістів, експертів, які можуть дати оцінку діям фахівця в будь-якій галузі його діяльності. Необхідність використання спеціальних знань існує і при розслідуванні злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками, так як широта та специфіка медичних знань не дає можливості швидко оцінити правильність дій вузького спеціаліста-медика. Таким чином, метою даної статті є визначення основних напрямків використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками.

Теоретичним підґрунтям дослідження використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів стали праці провідних науковців: А.Ф. Коні [1], Б.В. Романюк [2], І.В. Бичко [3], З.М. Соколовський [4], Г.М. Надгорний [5], Н.И. Клименко [6], В.В. Тищенко [7] та інших. У працях цих учених розглянуті концептуально-важливі для проведеного нами дослідження проблеми.

Історія становлення та застосування спеціальних знань тісно пов'язана з розвитком загальнотеоретичних знань; виникненням і розвитком на базі загальнотеоретичних знань криміналістичних, судово-медичних та інших прикладних (спеціальних) знань; залучення спеціалістів у процес розслідування кримінальних справ; використанням наукових знань при проведенні експертних досліджень, які є доказами у кримінальній справі [2].

Під знаннями у наукознавстві і філософії розуміють системно упорядкований і перевірений суспільно-історичною практикою результат процесу пізнання дійсності у свідомості людини у вигляді уявлень, суджень, понять, теорій [3], сукупність відомостей з будь-якої галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо [8].

Розглядаючи поняття «спеціальні знання» необхідно розуміти, що і на сьогоднішній день існують різні підходи до його визначення та тлумачення.

Наприклад З.М. Соколовський [4] дає визначення спеціальним знанням як сукупності відомостей, отриманих у результаті професійної спеціальної підготовки, у межах якої і вивчаються окремі питання, які мають бути вирішені експертом при розслідуванні злочину.

Г.М. Надгорний [5] має власний погляд на поняття «спеціальні знання» та вважає, що це знання, які виходять за межі загальновідомчих чи загальновідомих та потребують постійної професійної підготовки в різних видах спеціальностей – наукових, інженерних, технічних, виробничих та інших.

В процесі розвитку людства накопичувався практичний досвід, який з часом перейшов на більш високий рівень пізнання суспільних процесів та явищ і став основою виникнення практичних та наукових знань, без яких був би неможливий розвиток нашої цивілізації.

Н.І. Клименко [6] до поняття «практичні знання» відносить знання побутового та виробничого характеру, що закріплені в певних настановах та правилах, базуються на повсякденному та практичному досвіді людей, змістом яких є знання про засоби трудової діяльності та способи їх застосування.

В.В. Тищенко [7] зазначає, що при розслідуванні злочинів процес пізнання протікає у вигляді процесуального доказування – збирання, дослідження та оцінки доказів. Проте, установлення істини – це складний та тривалий процес, тому з метою більш широкого та об'єктивного розслідування події злочину, суб'єкти, які його розслідують, повинні мати значний професійний досвід та широкий спектр знань, у тому числі і спеціальних.

Щоб отримати істинні та достовірні знання про предмет доказування при розслідуванні злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними або фармацевтичними працівниками, є необхідність глибокого володіння значним професійним досвідом, всією сукупністю знань, в тому числі і спеціальних, медичних та фармацевтичних.

При аналізі практичного матеріалу з використанням спеціальних знань при розслідуванні злочинів, ми прийшли до висновку, що

спеціальні знання мають велике значення в одержанні доказової бази, тому мають все більш їх широке застосування органами слідства та дізнання.

Сьогодні в Україні існує понад 50 медичних спеціальностей (акушерство і гінекологія, анестезіологія, дерматовенерологія, інфекційні хвороби, лабораторна діагностика, медицина невідкладних станів, неврологія, нейрохірургія, онкологія, ортопедія і травматологія, отоларингологія, офтальмологія та інші), кожна з них має свої специфічні знання, професійні тонкощі та особливості, свої потенційні помилки, які можуть виникати в процесі професійної діяльності.

При такій кількості спеціальностей необхідно мати набір необхідних знань та особливий підхід при оцінці роботи, наприклад, фахівця-вірусолога чи лікаря-неонатолога, дитячого психіатра чи радіолога-терапевта. Навряд чи вистачить знань слідчого або навіть фахівця судово-медичної експертизи щоб ґрунтовно оцінити правильність дій лікарів, навички та знання яких складають авангард медицини, або коли лікувальна тактика проходить на межі можливостей медичної науки та в надскладних діагностично-лікувальних умовах. Тому є необхідність більш широкого використання теоретичних та практичних спеціальних знань, як процесуальних та і не процесуальних, з залучення до експертиз фахівців з різних галузей медицини з метою адекватної оцінки тої критичної ситуації, яка сталася під час лікувально-діагностичного процесу та яка підлягає розслідуванню.

Отже, ми рекомендуємо використовувати спеціальні наукові та практичні знання, збираючи необхідну для слідства інформацію, при оцінці правильності дій медичного персоналу при виконанні ними діагностичних та лікувально-профілактичних заходів (маніпуляцій, операцій, лікувальної тактики) у наступних напрямках:

1. Оцінка медичної документації.

- 1.1. Перевірка відповідності кваліфікаційних характеристик медичного персоналу (наявність диплому про вищу медичну освіту,

відповідних сертифікатів, своєчасно пройдених курсів підвищення кваліфікації, учать у медичних конференціях та днях спеціалісту, медичних нарадах, тощо).

1.2. Перевірка обсягу необхідної медичної документації, яка повинна бути при виконанні службових обов'язків та яка є у наявності.

1.3. Перевірка якості ведення наявної медичної документації.

1.4. Перевірка медичної документації, яка безпосередньо стосується справи з метою виявлення недоліків професійної діяльності, слідів неналежності виконання професійних обов'язків, слідів злочинної недбалості, іншої інформації, що стосується справи.

2. Перевірка лікувально-профілактичної тактики при виконанні професійних обов'язків.

2.1. Правильності вибраної лікувально-профілактичної тактики з урахуванням можливостей даного фахівця та лікувально-профілактичного закладу в цілому.

2.2. Своєчасності проведених лікувально-профілактичних заходів.

2.3. Повноти обсягу проведених заходів (консультативних, лікувальних, профілактичних тощо).

2.4. Правильності їх виконання.

2.5. Обґрунтованості та відповідності сучасним вимогам.

3. Оцінка помилок у діях медичного персоналу та їх причин виникнення.

3.1. Наявності помилок у дії медичного персоналу їх систематичність та системність;

3.2. Характеру впливу помилок на результат діагностичного та лікувально-профілактичного процесу;

3.3. Ступеню негативного впливу від невірної дії медичного персоналу на кінцевий результат лікувально-діагностичного процесу.

3.4. Причин хибної діагностичної та лікувально-профілактичної тактики медичного персоналу.

3.5. Причин систематичності помилок у діях медичного персоналу.

3.6. Причин системності порушень у роботі медичного персоналу.

4. Виявлення причетності інших осіб до виникнення кінцевого негативного результату при проведенні лікувально-профілактичного процесу.

4.1. Виявлення ступеню вини кожного із учасників діагностичного та лікувально-профілактичного процесу:

– вплив адміністрації закладу на якість надання медичних послуг (оцінка роботи лікувального закладу взагалі та зокрема керівних його ланок);

– вплив консультативної інформації (у тому числі із інших лікувально-профілактичних закладів) на своєчасність та правильність вибраної тактики діагностичного та лікувально-профілактичного процесу;

– дотримання термінів, обсягів, порядку у діагностичному, лікувально-профілактичному процесі та інших суттєвих факторів, які б могли негативно вплинути на діагностичний та лікувально-профілактичний процес.

5. Проведення аналізу діяльності лікувально-профілактичного закладу, аналіз статистичних даних про причини смертності, інвалідизації пацієнтів у даному лікувально-профілактичному закладі, пошук закономірностей при виявленні порушень у роботі медичного персоналу.

Отже, вищевказані напрямки спеціальних знань можуть бути використані в практичній роботі слідчих органів при розслідуванні злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кони А. Ф. Собрание сочинений : в 8 т. Т. 1 / А. Ф. Кони. – М. : Юрид. лит., 1966. – 568 с.

2. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Романюк Б. В. – К., 2002. – 232 с.

3. Бичко І. В. Знання / І. В. Бичко // Українська радянська енциклопедія / І. В. Бичко. –

2-е вид. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1979. – Т. 4. – С. 3.

4. Соколовский З. М. Понятия специальных знаний. К вопросу об основаниях назначения экспертизы / З. М. Соколовский // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1969. – №. 6. – С. 199–205.

5. Надгорный Г. М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» / Г. М. Надгорный // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1980. – №. 21. – С. 37–42.

6. Клименко Н. И. Криминалистика как наука : монография / Н. И. Клименко. – К. : Правник, 1997. – 82 с.

7. Тищенко В. В. Корисливо-насильницькі злочини: криміналістичний аналіз : монографія / В. В. Тищенко. – Одеса : Юрид. л-ра, 2002. – 360 с.

8. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. Т. 1 / В. В. Яременко, О. О. Сліпущко. – К. : Аконт, 2003. – 926 с.

Редько Ю. А. Напрямки використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками / Ю. А. Редько // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 603–606 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12rjatfp.pdf>

Розглянуто різні погляди вчених щодо використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів. На основі аналізу наукової літератури запропоновані основні напрямки використання спеціальних медичних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками.

Редько Ю.А. Направления использования специальных знаний при расследовании преступлений, связанных с ненадлежащим выполнением профессиональных обязанностей медицинскими и фармацевтическими работниками

Рассмотрены разные взгляды ученых по использованию специальных знаний при расследовании преступлений. На основе анализа научной литературы предложены основные направления использования специальных медицинских знаний при расследовании преступлений, связанных с ненадлежащим выполнением профессиональных обязанностей медицинскими и фармацевтическими работниками.

Redko Ju.A. Directions of Usage of Special Knowledge at Fact-Finding of the Crimes Connected to Inadequate Accomplishment of Professional Obligations by Hospital and Pharmaceutical Workers

With different views of scientists on the use of special knowledge in the investigation of crimes deals. Based on the analysis of scientific literature have been proposed guidelines for special medical knowledge in the investigation of crimes related to improper execution of professional duties of medical and pharmaceutical workers.